

EARLY MUSIC FESTIVAL

TALLINN
feat. **REVAL**
VARAJASE MUUSIKA FESTIVAL

19.-27.11.2022

facebook.com/tallinnfeatreval
tallinnfeatreval.eu

20. novembril kell 18

KADRIORU LOSSIS

FLÖÖDI RÕÖMUAED / DER FLUYTEN LUST-HOF

Jacob van Eyck (1589/90 - 1657)

Prelidium of Voorspel (Prelüüd ehk eelmäng)

Tava instrumentaalmuusika kogumikku prelüüdiga alustada ulatub ehk vaid paari inimpõlve kaugusele van Eycki sünnist. Muidugi võime ka siin eeskujusid otsida, kuid autorluses ei maksa siiski kahelda.

Doen Daphne d'over schoone Maeght (Kui Daphne, imeilus neid)

“Oo Daphne, need ei ole mitte karud ega hundid, kes sind taga ajavad, vaid see olen mina, armastusejumal Apollo, kes sind nii igatseb!”

See lugu pärineb 17. sajandi alguse Inglismaalt ja jõudis päris ruttu ka Hollandisse. Kui vaadata, kui mitmes variandis van Eyck on seda meloodiat varieerinud, siis võib oletada, et see viis oli üks tema lemmikutest.

Stil, stil een reys (Vaiki, vaiki, hetk)

See tantsuviis oli tuntud nii Prantsusmaal, Saksamaal, Inglismaal, Hollandis kui ka Rootsis. Täna kõlab koos van Eycki variatsioonidega ka Michael Praetoriuse (1571-1621) *Bourree* kogumikust “Terpsichore”.

Pavaen Lachrymae (Pisarate pavaan)

Pavaen Lachrymae levis kulutulena üle Euroopa ja oli John Dowlandi populaarseim lugu. Ka autor ise on teinud sellest vähemalt kolm seadet ja teos on inspireerinud läbi ajaloo paljusid heliloojaid.

Amarilli mia bella (Mu kaunis Amaryllis)

Giulio Caccini (1551-1618) kuulsaim laul “Amarilli” jõudis Hollandisse küllalt hilja - teadaolevalt alles 1623. Sealt edasi, nagu tehes tasa kaotatud aega, ilmub see aga suurel arvul eri seadetes.

Fantasia en Echo (Kajafantaasia)

Tegu tundub olevat kogumiku "Der Fluyten Lust-hof" ühe vähese looga, kus van Eyck on loo autor. Tõsi, kajafantaasiad olid levinud ja võimalik, et ka meie peakangelane sai inspiratsiooni näiteks mõnest Sweelinki samanimelisest oreliteosest, kuid vaevalt see kuidagi teose väärtust pisendab.

Boffons (Narrid)

Esmapilgul lõbus looke, mille algupära on keeruline leida. Vastus peitub aga hoopis bassiliinis - koos harmooniaga kutsuti seda *passamezzo moderno* 'ks. Sellele komponeeriti suur hulk viise ja see bassikäik oli nõnda tuntud, et selle kirjapanek oleks olnud vaid paberi raiskamine.

Psalm 68

Psalm 68 on siiani tuntuim ja armastatuim meloodia kalvinistlikus repertuaaris. Täna kuulame van Eycki variatsioone kombinatsioonis originaalviisi ja Claude Goudimeli (1517-1572) neljahäälese seadega.

Lanterlu

Sõnu on kauneid ja õrnu ja sõnu on selliseid, mida lapsed kuulma ei peaks. Lanterlu oli aga nõnda hirmus sõna, et selle tähendust enam keegi isegi õieti ei tea. Tõsi, Prantsusmaa kuningas Louis XIII keelas selle sõna kasutamise, ja mõistagi ei kirjutatud pärast seda ühtegi *chanson* i ilma *lanterlu* 'd lisamata. Kuid mõtleme neile, kelle tõttu on tänase festivali geograafiline esinejatering tavapärasest hoopis ahtam, ja ütleme aplausi asemel neile üheskoos ühe südamest tuleva *lanterlu*...

Comagain (Tule taas)

on veel üks John Dowlandi laul aastast 1597, mis on van Eycki puudutanud.

Hollandi kultuuri õitseage langeb 17. sajandisse ehk "kuldaega" nagu nad ise ütlevad. Kõige ilmekamalt on see esindatud maalikunstis, mis oli vallutanud kogu Euroopa ja mida käidi Hollandis õppimas ka teiselt poolt Alpe. Mõistagi õitsesid kõik kaunid kunstid, sealhulgas muusika. Hollandi maalidelt leiame hulgaliselt musitseerimisstseene ja väike plokkflööt (*hand-fluit*) paistis olevat üks meelisinstrumente. See kõik on seotud ühe tolle aja põnevama hollandi muusiku Jonkheer Jacob van Eyckiga. Ta oli *carillon* i* ekspert ja selle pilli hea mängija. Lisaks

oli ta hinnatud plokkflöödivirtuoos, kes pimedas muusikuna võttis üles viisid enda ümber (nii omaaegsed populaarsed laulud kui koraalid jpm) ning improviseeris nende teemadel. Ilmselt oli see mängitud sedavõrd meisterlikult, et Utrechti linnvalitsus määras van Eyckile õpilased, kes meistri kontrolli all need improvisatsioonid kirja panid. Veel van Eycki eluajal jõudis kahel korral trükkis ilmuda kirjastaja Paulus Matthszi koostatud "Der Fluyten Lust-hof". Seda Euroopa suurimat soolopuhkpillile kirjutatud kogu iseloomustavad veel järgmised tähelepanuväärsed momendid:

- tegu oli nn. "odava" trükiga (juhul kui sel ajal oli odavat trükki üldse olemas), mis oli selgelt suunatud keskklassile ja nooremale amatöörmuusikute ringile,
- nõudlus selle muusika järgi oli suur, mida näitavad ka rohked kordustrukid,
- mõnevõrra üllatuslikult esitavad van Eycki variatsioonid paljudel juhtudel interpreedile nõudeid, millega tulevad toime vaid üksikud tänapäeva virtuosid.

Kogumiku "Der Fluyten Lust-hof" lood olid suures enamuses 17. sajandi Hollandis üldtuntud, kuid tänu suurele ajalisele ja ka geograafilisele distantsile ei pruugi need kõnetada samal viisil enam meie kuulajaid. Selles kartuses pakume van Eycki variatsioonide juurde ka nende viiside algupärasemaid variante, kus laululugu jätkab pisike pillike ja läheb sellega oma teed.

Plokkflööti 17. sajandi Hollandis erines oluliselt mujal Euroopas samal ajal kasutatud instrumentidest. Jacob van Eycki "Der Fluyten Lust-hofi" eessõnast leiame plokkflöödi pildi koos selle detailse kirjelduse ja võtete tabeliga - see annab meile suhteliselt hea ettekujutuse pillist, mida van Eyck tõenäoliselt mängis. Ka valdav osa selle ajastu pille hollandi maalidelt sarnanevad oma väliselt vormilt van Eycki kogumikus kirjeldatud pilliga. Arvestades selle plokkflöödi erakordset populaarsust, tundub paradoksaalsena, et ühtegi sellist instrumenti ei ole säilinud. See on seletatav nende pillide suhteliselt lihtsa vormi ja kohalike materjalide (vaher, pukspuu) kasutamisega. 18. sajand tõi kaasa muusikas ja ka plokkflöödiehituses suuri muutusi. Uute muusikaliste nõudmistele ja lihtsa vormi tõttu ei peetud neid säilitamise vääriliseks. Ainus pill, mis siiski on säilinud, leiti Kopenhaagenist Rosenborgi lossist ning see vastab kujult ja sõrmestuselt täpselt van Eycki pilli kirjeldusele. Ainus erinevus on materjalis - see pill on tehtud narvali luust, mis Taanis oli sellel ajal võimu sümboliks ja mis on ka pilli säilimise põhjuseks. Meie pillid on Rosenborgi pilli koopiad, mis on tehtud pukspuust või mammutivõhast ja säilitatud on ka iseloomulik kõrge häälestus $a=466$ Hz.

Selle aastatuhande algusest leiti Amsterdamis vundamendi auku kaevates suure elevantiluust rõngaga palisandrist plokkflööti, millel on Haka meistrimärk. Oma valmistamisaja ja eriti konstruktsiooni poolest kuulub ka see pill nn van Eycki-plokkflöötidete hulka ja ka seda koopiat saab täna kuulda. Ei ole ka päris välistatud, et kasutati mõningal määral umbes 50 aasta jagu vanamoodsaid renessanss-plokkflööte. "Der Fluyten Lust-hof" sisaldab ka põikflöödi kirjeldust ja võtete tabelit.

Kuna nimetatud kogumikus ei ole siiski ühtegi lugu kirjutatud põikflöödile, siis võib arvata, et "Der Fluyten Lust-hofile" oli plaanitud ka järg.

* Madalmaadele tüüpiline paljudest kelladest koosnev kellamäng kirikutornides, millel oli võimalik mängida ka polüfoonilist muusikat.

Varajase muusika stuudio **Cantores Vagantes** tegutseb alates 1989. aastast. Siiä kuuluvad muusikud, kelle sooviks on varajase muusika interpreteerimine originaalpillide koopiatel, repekteerides ajaloolist esituspraktikat. Stuudio liikmeskond ei ole täpselt fikseeritud - seda võib käsitleda professionaalide sõpruskonnana, kus mängijate arv sõltub muusika nõudmistest. Seekord musitseerivad:

Reet Sukk - plokklöödid, renessanssflööüt

Taavi-Mats Utt - plokklöödid, rankett

Taniel Kirikal - vokaal, plokklööüt

Robert Staak - lauto, barokk-kitarr